

Femei care au marcat istoria Sătmărilor

Dr. Marta Cordea¹

Perioada interbelică nu are egal în istoria românilor, așa cum nicio epocă nu are... Aparte este însă faptul că și acum unii privesc cu nostalgie acea perioadă, căreia contestării – căci și ei există, nu pot să nu-i recunoască eferescenta. Printre alte beneficii aduse de sfârșitul primei conflagrații mondiale este și pasul hotărâtor făcut pentru emanciparea femeii, după lupte seculare. Am grupat în materialul meu un careu de femei, surprinse în felurite ipostaze: intelectuale, implicate în activitatea civică, familiste ori o temerară sportivă. Irina Berinde, Lucreția Barbul, Maria Demian și Smaranda Brăescu sunt doar câteva exemple de femei care au activat sau au trecut prin Sătmărul interbelic, ilustrând perenitatea „eternului feminin”.

Profesoara *Irina Berinde* (1894-1976)² s-a născut probabil familia pr. Victor Berinde (1863-1903) și a Anei Szabo, fiica preotului Gabriel Szabo, multă vreme slujitor la Bixad. Rămânând orfană din fragedă pruncie, a fost crescută în casa vicarului Maramureșului, Tit Bud, care era căsătorit cu mătușa Irinei, Cecilia Szabo. Vicarul Tit Bud, a crescut și educat, de altfel, prin forța împrejurărilor, cincisprezece persoane, cărora le-a facilitat dobândirea unei diplome, dotându-i apoi și cu „o brumă de avere”³. Recunoștința nepoatei se observă și din dedicația de pe volumul *Fecioara înțeleaptă*: „Amintirii scumpe șienerate a mătușii mele Cecilia Bud născ. Szabo”.

Familia Berinde a dat mai multe personalități importante pe tărâm cultural și religios în părțile noastre. Amintim aici doar pe protopopul Alexiu Berinde, capelan al lui Mihail Pavel și unul dintre memorandiștii sătmăreni⁴, precum și pe fiul acestuia, Mihai Berinde.

în

¹ Biblioteca Județeană Satu Mare

² <https://www.salutsighet.ro/o-mare-personalitate-sigheteana-prof-dr-irina-berinde-1894-1976-autor-marius-visovan/>

³ Viorel Thira, *Tit Bud la 75 de ani de la moarte*, „Memoria ethnologica”, an II, nr. 2-3, febr.-iunie 2002, p. 226.

⁴ Viorel Câmpăan, *Oameni și locuri din Sătmăru*, Satu Mare, Editura Citadela, 2008, pp. 161, 197.

Despre biografia și activitatea Irinei Berinde s-au păstrat puține informații. Cunoaștem faptul că și-a luat doctoratul în filosofie la Budapesta și că prin anii 1929-1931 era profesoară la Liceul „Domnița Ileana” din Sighet, căci o găsim făcând parte din conducerea AGRU-lui (Asociația Generală a Românilor Uniți)i. Și pe pagina de titlu a lucrării sale *Scrisori către Ana-Maria* se consemnează că este „doctoră în filozofie, profesoară la liceul «Domnița Ileana» din Sighet”. A fost una dintre cele mai active membre ale Asociației Generale a Românilor Uniți. Astfel știm că în toamna anului 1931 a fost prezentă la Oradea, unde a avut loc Congresul A.G.R.U.-luiii, iar în toamna anului 1932 a fost prezentă și în orașul nostru, Satu Mare, tot cu ocazia serbărilor acestei harnice asociațiiiii. Am scris pentru prima dată despre această personalitate în 2015iv, de atunci, am găsit dovezi de preocupare intense pentru acest subiect pe internetv, aflând că în perioada refugiului a condus Reuniunea Mariana din dieceza de Lugoj, că din 1945 a revenit la conducerea liceului din Sighetvi și că era licențiată și în matematică, fizică și chimie vii.

A colaborat la revista din Blaj, „Cultura creștină”. Este amintită printre colaboratorii de seamă ai revistei, în perioada 1936-1944, împreună cu Ioan Georgescu, Teodor Murășanu, Ștefan Tășiedanu, Virgil Pop, Iuliu Maior, Ioan Modrigan, Ioan Pop de Zăicani, Septimiu Popa, Iosif Sângeorgheanu, dr. Augustin Tătar, dr. Ioan Ferent, Ionel Bârsan, Aurel Marcu, Ștefan Manciușea, I. Miclea, Dr. Iuliu Hațieganu, Iuliu Rațiu, Coriolan Suciu și Dumitru Lucaciu. În această perioadă, printre redactorii revistei se numărau: Victor Macaveiu (președinte), Dumitru Neda (secretar), Ion Agârbiceanu, Ioan Bălan, Nicolae Brînzeu, Alexandru Lupeanu, Titus Mălai, Zenovie Păclășanu, Augustin Pop și Aloisie Tăutu viii.

i „Vestitorul”, Oradea, an VII, nr. special, 21-22 nov. 1931, p. 6.

ii „Curierul creștin”, Gherla, an XIII, nr. 23, 1 Decembrie 1931, p. 184.

iii http://documente.bcuculuj.ro/web/bibdigit/periodice/dumineca/1932/BCUCULIJ_FP_280056_1932_sup_1_001_023.pdf.

iv *Frânturi din biografia și activitatea Irinei Berinde, originară dintr-o veche familie românească sătmăreană*, în „Eroii Neamului”, Satu Mare, Serie Nouă, Anul VII, Nr. 4 (22), martie 2015, p. 55-57; Viorel Câmpean, *Frânturi din activitatea membrilor familiei Berinde în ținutul Sătmăruului*, în „Mărturii culturale”, Satu Mare, an I, nr. 3, iulie-septembrie 2016, pp. 25-29.

v <https://www.salutsighet.ro/un-tablou-de-absolvire-de-acum-70-de-ani-o-fila-din-istoria-invatomantului-maramuresean-autor-ardeleanu/>; <https://www.salutsighet.ro/o-mare-personalitate-sigheteana-prof-dr-irina-berinde-1894-1976-autor-marius-visovan/>

vi <https://www.salutsighet.ro/un-tablou-de-absolvire-de-acum-70-de-ani-o-fila-din-istoria-invatomantului-maramuresean-autor-ardeleanu/>

vii <https://www.salutsighet.ro/o-mare-personalitate-sigheteana-prof-dr-irina-berinde-1894-1976-autor-marius-visovan/>

viii Iuliana Wainberg, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia, *Revista „Cultura creștină” între tradiție și continuitate*, http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/2009_abstracts.pdf.

Irina Berinde a publicat două volume pe care le-am și amintit: *Scrisori către Ana-Maria*ⁱ și *Fecioara înțeleaptă*ⁱⁱ.

Cel intitulat *Scrisori către Ana-Maria* „cuprinde 11 scrisori cu îndemnuri și sfaturi creștinești pentru eleve. Este o cărticică bine îngrijită, care pentru prețioasele îndemnuri ce conține, o recomandăm cu căldură tuturor, dar mai ales elevelor, cărora este destinată”ⁱⁱⁱ, după cum ne semnalează și revista „Vestitorul” din 1930.

Apărut la Editura Societății Literare „Sf. Ion Gură de Aur” din Oradea (și tipărit la Tipografia „Doina” din Beiuș) în 1929, volumul este prevăzut cu o prefață a părintelui dr. Aloisie Tăutu^{iv}, care prezintă lucrarea prin cuvinte deosebit de elogioase.

Autoarea continuă, în aceeași tonalitate, expunerea cunoștințelor folositoare pentru clădirea sufletească a elevelor și în cel de-al doilea volum, *Fecioara înțeleaptă*, publicat în 1937, la Tipografia Asociației pentru Cultura Poporului Român din Maramureș.

Către sfârșitul vieții, prin 1972, Irina Berinde era descrisă astfel: „deși foarte bătrână, era sprintenă la minte ca o rândunică în zbor”. Autorul rândurilor de mai sus, Viorel Thira, îi mulțumea Irinei Berinde pentru prețioasele informații despre viața și familia lui Tit Bud^v.

ⁱ Volum aflat și în colecțiile BCU Cluj, dar pe care l-am consultat din Biblioteca personală a istoricului dr. Viorel Câmpăan.

ⁱⁱ Volum aflat în Colecțiile speciale ale Bibliotecii Județene Satu Mare. Fond „Nae Antonescu”.

ⁱⁱⁱ „Vestitorul”, Oradea, an VI, nr. 2, 15 ianuarie 1930, p. 8.

^{iv} Aloisie Tăutu (n. 23 dec. 1895, Mătășari, satul Terebești - m. la 28 septembrie 1981, Roma). Doctor în istoria bisericii, preot, fiind hirotonit de către arhiepiscopul Isaia Papadopoulos, asesor al Congregației pentru Bisericile Orientale, profesor de latină și religie la Liceul de fete „Mihail Pavel” din Beiuș; inițiator al înființării Reuniunii Mariane. În 1937 este trimis la Roma ca delegat în Comisia Pontificală pentru redactarea noului Cod de Drept Canonic al Bisericilor Orientale. A publicat *Fontes – Series III – Acta romanorum pontificum* în 16 volume.

^v Viorel Thira, *loc. cit.*, p. 228.

Lucreția Barbul, inițiatoarea și președinta „Asociației Româncelor Sătmărene”, a fost soția primului director român al Bibliotecii Universității din Cluj¹, bibliologul Eugen Pavel Barbul, originar din Lipău (județul Satu Mare).

În anul 2004, revista „Magazin istoric” publica în paginile sale un serial în opt episoade cuprinzând fragmente din memoriile *Lucreției Barbul* (născută Ionescu), scrise spre a fi trimise copiilor săi, aflați în străinătate ². Memoriile n-au putut părăsi țara la acel moment, ele ajungând mulți ani mai târziu în posesia fiului *Gheorghe Barbul*, aflat la Paris și care și-a dat acordul ca paginile memoriilor să fie publicate în revista mai sus menționată.

¹ *Eugen Pavel Barbul* (n. la Lipău în 23 ianuarie 1875 – m. 1960). A studiat între anii 1897-1900 la Facultatea de Litere și Filosofie din Budapesta, obținând doctoratul în litere și filosofie. Din 1901 a îndeplinit și funcția de bibliotecar al Universității din Budapesta. A frecventat și cursurile Facultății de Drept și Științe Politice din Budapesta, unde va studia și fratele său, *Ilie Carol Barbul* (1883-1946), viitor doctor în drept, subprefect și prefect al județului Satu Mare. În anii 1919-1920, 1920-1921 și 1926-1927 a fost deputat, din partea formațiunii averescane, în Parlamentul României. În anul 1927 a fost decorat cu Ordinul Steaua României în grad de ofițer. În 1920 a fost numit director al B.C.U. din Cluj, primul român, funcție pe care o va deține până în anul 1935. Prieten cu *Octavian Goga*, *Eugen Pavel Barbul* a deținut funcția de prefect al județului Arad, în timpul efemerei guvernări *Goga-Cuza*. Este autorul a numeroase lucrări, dintre acestea menționăm: *Az avasvidéki nyelvjárás (Graiul român din Țara Oașului)*, Budapesta, 1900, *Catalogul Revistelor Bibliotecii Universității din Budapesta*, Budapesta, 1902, *Capitole din istoria literaturii române*, 1912, *Costume românești din veacul al XVII-lea*, Cluj, 1935, *Biblioteca Universității Regele Ferdinand I din Cluj*, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1935, *Mihai Viteazu. Chipuri și documente*, Craiova, [1943]. *Costume românești din veacul al XVII-lea*, Cluj, 1935. *Biblioteca Universității Regele Ferdinand I din Cluj*, Cluj, 1935 etc. (vezi și articolul semnat de *Viorel Câmpean* și *Marta Cordea*, *Eugen Pavel Barbul, un bibliolog născut pe plaiuri sătmărene*, aflat sub tipar la Târgu Mureș, „*Anuarul Libraria*”).

² *Eugen Pavel Barbul* și *Lucreția Barbul* au avut 4 copii: *Nicolae*, avocat în București, apoi consilier economic al legăției României în Ankara, în anul 1946 a refuzat să se întoarcă în țară, a murit la Paris la vârsta de 87 de ani, în anul 1978; *Eugen* (avocat stagiar în București, în anul 1949 a reușit să plece din țară); *Marioara*, măritată cu *Teodor Baniciu*, decedat în 1925, recăsătorită apoi cu *Dr. Paul Barbateiu*, președintele Tribunalului Cluj; *Gheorghe Barbul* (născut la 22 august 1915 în comuna Vârfurile, județul Arad – m. iulie 2004, Paris), secretar al lui *Ion Antonescu*. A urmat dreptul la Cluj, iar în perioada 1936-1939 „și-a pregătit doctoratul la Universitatea <<Friedrich Wilhelm>> din Berlin”. După arestarea lui *Ion Antonescu*, a fost repartizat la Direcția Politică a Ministerului Afacerilor Străine. În 1947 pleacă din țară și până în 1985 devine gazetar în Franța. A publicat volumul *Memorial Antonescu. Al treilea om al Axei*.

Cetatea Cavalerilor – Omagiul Femeii

Lucreția Barbul s-a născut în comuna Hălmagiu, județul Arad, în 13 ianuarie 1891. Iată ce mărturisește referitor la alegerea prenumelui său: „Părinții mei, conform obiceiului de autoconservare al românilor ardeleni, căutau să-mi dea un nume de botez care să nu se poată maghiariza, ci să afirme în toate împrejurările vieții originea mea românească, și m-au numit Lucreția-Xenia”¹.

Una dintre bunici era din neamul Brancovicilor din Ineu iar bunicul, Nicolae Ionescu. Despre bunicul său notează următoarele: „De bunicul îmi amintesc vag. În copilăria mea, când auzeam cântec de fluier, bunicul spunea «Iar a venit». Ieșea în stradă și zicea, închipuindu-și că e Avram Iancu, culcat pe lavița din fața casei și cânta din fluier: «Domnule avocat, poftește în casă la o mâncare caldă și să odihnești în pat».

Sărmanul Iancu, dezamăgit de împăratul Franz Josef, își pierduse rațiunea și rățăcea ca un somnambul pe toate cărările, adăpostindu-se adesea în casa bunicului meu”². Într-adevăr, „umbra vie a celui ce fusese Craiul Munților”, își purta durerea pribegind din sat în sat pe plaiurile Zărandului. Din regiunea Hălmagiului mai jos, nu trecea niciodată³. Mama sa, născută Rusalina Costina, era fiica unor nobili din Zărand. Pe când avea 7 ani s-a mutat cu familia la Ciuci (azi Vârfurile, județul Arad), unde tatăl său a fost numit notar cercual. Districtul Ciuciului figura între cele șapte districte românești aparținătoare domeniului cetății Șiria. Comuna își are denumirea de la cuvântul românesc *ciucă* (derivat din albanezul *tsuke*). Din 1926 numele comunei a fost schimbat în Vârfurile⁴.

¹ Lucreția Barbul, *Amintiri despre România Mare. De la România Mare, la România ciuntită*, „Magazin istoric”, București, an XXXVIII, nr. 1 (442), ianuarie 2004, p. 6.

² *Ibidem*, p. 7.

³ Traian Mager, *Ținutul Hălmagiului: Monografie*, Partea I, Arad, Tiparul Tipografiei Diecezane, 1938, pp. 171-175.

⁴ *Ibidem*, Partea II, pp.68-69.

Dintre cei șase copii ai familiei (patru fete și doi băieți), Lucreția a rămas să studieze la școala confesională din sat, apoi și-a continuat studiile la Timișoara și Sibiu. Aici, la o agapă unde a însoțit-o pe directoarea școlii pe care o frecventa, avea să-l cunoască pe Octavian Goga. Cum la masa care urma după examenul de absolvire a școlii fiecare elev avea dreptul să invite pe cineva, și Lucreția neavând rude sau prieteni în Sibiu, i-a invitat pe soții Goga. Invitația a fost onorată de Octavian Goga, care a mers însoțit de Constantin Stere¹. Avea să devină una dintre cele mai apropiate prietene ale celei de a doua soții a lui Octavian Goga, Veturia.

Pe Eugen Pavel Barbul l-a întâlnit pentru prima dată în anul 1910 la Budapesta, chiar în clădirea Bibliotecii

Universității, unde i-a cerut ajutorul pentru restituirea și împrumutul unor cărți. La câteva luni după această întâlnire, Lucreția a fost vizitată la Vârfurile de către Eugen Barbul, iar în cursul unei excursii la Moneasa a urmat „inevitabila cerere în căsătorie (14.VII.1910)”².

Tatăl său, avea să cadă pradă răzbunării sălbatice a bolșevicilor maghiari după Marea Unire din 1918, fiind împușcat pe marginea gropii mormântului, săpată de el însuși, în orașul Mezötur.

Despre perioada în care au locuit la Cluj (1920-1935), Lucreția Barbul povestește că a fost implicată timp de 15 ani în „munca întemeietoare de țară de atunci”, luând parte la formarea unor societăți culturale, religioase, filantropice, fiind membră a Societății Femeilor Ortodoxe Române (având-o președintă pe Alexandrina Cantacuzino) și a Societății Principele Mircea (președintă fiind Regina Maria și vicepreședintă Lya Brătianu, soția lui Vintilă Brătianu).

Tot în această perioadă, date fiind relațiile deosebit de apropiate cu familia Goga, Lucreția Barbul a fost amfitrioana multor întâlniri cu personalități de vază ale vremii, ca de pildă Ion Antonescu, doamna Pillat, Cella Delavrancea, prof. Petrovici și soția, Sabin Drăgoi etc.

¹ Lucreția Barbul, *art. cit.*, nr. 2 (443), februarie 2004, pp. 53-54.

² *Ibidem*, p. 58.

Presa locală sătmăreană consemnează că Lucreția Barbul era implicată în viața cultural-națională, fiind inițiatoarea și președinta „Asociației Româncelor Sătmărence”, instituție cu frumoase realizări în interbelicul sătmărean¹. Era și firesc ca după un „stagi” de 15 ani în viața culturală clujeană, Lucreția Barbul să ia parte în mod activ la activitățile dedicate scopurilor culturale și filantropice ale femeilor și în Satu Mare și chiar să aibă un rol decisiv în constituirea unor instituții destinate femeilor, similare cu cele în cadrul cărora și-a desfășurat activitatea la Cluj. Un rol major l-a avut Lucreția Barbul în conturarea carierei politice a fiului său, Gheorghe. Iată textul din care reiese contribuția Lucreției la cele afirmate de noi: „Într-o dimineață, la magazinul Galerie La Fayette din București, l-am întâlnit pe fostul ministru liberal Valer Pop, care m-a întrebat dacă n-aș fi dispusă să-l las pe fiul meu – pe tine, Gicule – să plece cu el la tratative cu ungurii, care se vor ține pe teritoriu neutru, adică într-un vapor pe Dunăre, la Orșova sau Ada-Kaleh. Tu, pe lângă germană și franceză, vorbind și limba maghiară, zicea că ai fi potrivit să faci pe secretarul delegației. I-am răspuns că te voi trimite la el să vă înțelegeți. Rezultatul: ți-ai cumpărat și tu uniforma Frontului Renașterii, deoarece M[ajestatea] Sa nu admitea altă ținută pentru delegație (se potrivește zicala: țara arde și baba se piaptănă), și ai pornit la drum. Tratativele s-au ținut la 22 august 1940. [...] Ai sosit acasă pe neașteptate, spunând că ungurii sunt intransigenți, zadarnic prezentau românii documente, hărți, argumente – sosise pe vapor și Alexandru Vaida-Voevod să sprijine munca delegației - , tratativele au luat sfârșit fără rezultat, urmând ca ele să continue la Viena”².

¹ „Voința poporului”, Satu Mare, an I, nr. 5, 6 aprilie 1927, p. 2; „Satu Mare”, Satu Mare, an XIV, nr. 41, 25 sept. 1932, p. 2.

² Lucreția Barbul, *art. cit.*, nr. 8 (449), august 2004, p. 79.

În perioada comunistă Lucreției Barbul i s-a intentat un proces. Actele dosarului de anchetă penală o acuzau pe aceasta de uneltire contra ordinii sociale și păstrare și difuzare de publicații interzise și o trimiteau în judecată sub stare de arest. De asemenea, i se mai reproșa că în textul memoriilor pe care a început să le redacteze în 1955 caracteriza „contra-revoluționar” revoluția comunistă din Ungaria și regimul comunist instaurat în România, prezenta în mod elogios trecutul¹.

Din păcate, textul memoriilor se oprește la anul 1940, după care aflăm despre Lucreția Barbul doar din corespondența fiului său. Astfel, dintr-o scrisoare a fiului cel mai mic, Gheorghe Barbul², știm că Lucreția Barbul a reușit să iasă din țară „grație unui trafic practicat de guvernul de la București cu scopul de a-și procura devizele străine de care avea nevoie. [...] Persoana care se ocupa cu acest trafic era un om de afaceri stabilit la Londra. El a convins guvernul de la București să permită și românilor din exil să-și răscumpere membrii familiilor, pentru sume mai oneroase și profitabile statului român. Acest trafic a durat numai doi-trei ani (pentru români și în această perioadă mama mea fiind în închisoare, fratele meu, Eugen Barbul, a plecat la Londra, unde a luat contact cu omul de afaceri respectiv, care a acceptat să se ocupe de acest caz. [...] Autoritățile române au anulat condamnarea mamei mele, au scos-o din închisoare și i-au permis să-și procure un pașaport. Astfel, ea a sosit la Paris în luna mai 1962 și a locuit până la moarte, la băiatul său, Eugen”³. Aici, lucrând pentru casa de mode Hermes a reușit să-și procure drepturile de protecție socială. Verile și le petrecea la băiatul său, Niculae, care trăia în Italia.

Lucreția Barbul a murit în 1978, la vârsta de 87 de ani și este înmormântată la Bagneux, una dintre suburbiile pariziene.

¹Idem, art. cit., *Ibidem*, nr. 1 (442), ianuarie 2004, p. 5.

²Idem, art. cit., *Ibidem*, nr. 2 (443), februarie 2004, p. 58.

³ *Ibidem*.

Cetatea Cavalerilor - Omagiul Femeii

O altă personalitate de excepție, născută în Satu Mare, a fost fiica avocatului Ilie Carol Barbul și a Valeriei Lazinii, *Maria Barbul*, căsătorită Demian, nepoata Lucreției Barbul, prezentată mai sus.

Printre preocupările Mariei Demian s-au numărat muncile în folosul sătmărenilor prin intermediul Asociației Româncelor Sătmărene. O altă utilă și nobilă îndeletnicire a ei a fost aceea de a scrie articole în presa sătmăreană.

Despre anii de școală ai Mariei, stau mărturie anualele școlare ale Liceului „Mihai Eminescu” din Satu Mare, unde este consemnată ca elev particular. La același liceu predă și viitorul ei soț, profesorul de muzică Adrian Demian. A absolvit liceul în anul 1931, diploma de bacalaureat fiindu-i eliberată tot de Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare la 12 iulie 1931.

Pe când încă nu absolvise liceul, Maria era deja angajată la Banca Casa Noastră S.A. Căsătoria ei cu Adrian Demian a fost oficiată în Satu Mare la 27 februarie 1934. Ofițer al stării civile a fost primarul de atunci al municipiului Satu Mare, dr. Ștefan Cherecheșii. Cu siguranță că evenimentul a reprezentat o sărbătoare pentru orașul Satu Mare. Nași din partea miresei au fost Octavian Goga și cea de-a doua soție a acestuia, Veturia Goga (Triteanu după prima căsătorie). Adresa de după căsătorie a celor doi tineri căsătoriți era Bdul. Regele Ferdinand nr. 34.

Soțul Mariei, Adrian Demian, născut la 1899 în Negreia, profesor la Liceul „Mihai Eminescu” din Satu Mare, director de succes al Corului Reuniunii de Cântări și Muzică „Vasile Lucaciu”, director al Conservatorului de Muzică, a fost sufletul mișcării muzicale românești în Sătmărul interbelic. A învățat dragostea de țară de la tatăl său, un admirabil patriot, apropiat al Leului de la Șișești; Atanasie Demian a fost un om de ispravă, bun gospodar și foarte bun comerciant. Copiii săi, Adrian Demian, dr. Titu Demian, avocat, primar al municipiului Satu Mare în perioada interbelică, precum și dr. Vasile Demian, reputat medic, i-au moștenit multe dintre calități.

i dr. Ilie Carol Barbul (1883-1946), avocat, în perioada interbelică a ocupat funcțiile de subprefect și prefect al județului Satu Mare. A avut mari merite în realizarea visului de Unire a tuturor românilor, membru al Marelui Sfat Național Român.

ii Valeria Lazin (1888-1966) s-a născut la Atea, acolo unde au trăit străbunii ei, făcând parte dintr-o veche familie românească înstărită, din care s-au ridicat și câțiva preoți greco-catolici, ori soții de preoți.

iii dr. Ștefan Benea (Cherecheș), avocat, primar al municipiului Satu Mare între 1933-1936. În 1936 a revenit la numele românesc Benea, purtat de strămoșii săi din Chiuzbaia. Vezi Claudiu Porumbăcean, Viorel Câmpean, *Caietele liberale sătmărene. II, Ștefan Benea (1889-1961)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2014.

Cetatea Cavalerilor - Omagiul Femeii

Cetatea Cavalerilor – Omagiul Femeii

După plecarea cu familia în refugiu, din toamna anului 1940, Adrian Demian a predat la Liceul „Titu Maiorescu” din Aiud, urmând ca după aceea să-și lege viața de orașul Arad. Chiar dacă vremurile politice s-au schimbat radical și numeroasele îngrădiri i-au risipit puterile și i-au tăiat elanul, dragostea pentru muzică nu l-a părăsit, obținând rezultate frumoase în continuare. Adrian Demian a trecut la cele veșnice în 28 septembrie 1977.

Familia Demian a fost binecuvântată cu nașterea a patru copii, primii doi văzând lumina zilei la Satu Mare, Valer (15 decembrie 1934) și Barbu (22 mai 1940), iar ceilalți doi, Marius (6 aprilie 1946) și Silvia (18 iunie 1949), născuți la Arad. Așa cum am precizat, după sfârșirea granițelor României Mari, familiile Barbul și Demian s-au refugiat la Arad (Aiud în primă instanță în cazul familiei lui Adrian Demian), acolo unde mai trăiesc și astăzi câțiva urmași ai lor.

Prestigioasa revistă a nordului de țară, „Afirmarea”, a găzduit în paginile ei, între anii 1937-1939, opt articole ale Mariei Demian. Temele sunt diverse, dar fiecare de interes general pentru societatea acelor vremuri. Unul dintre articole se referă tocmai la activitatea Asociației Româncelor Sătmărene, oferindu-ne un scurt istoric al acestei societăți caritabile dar și naționale românești sătmărene. Sunt evidențiate figurile feminine care au sprijinit această inițiativă a dnei Lucreția Barbul și pe care au sprijinit-o toate femeile de vază ale Sătmărulei din acea perioadă. Există un mic bilanț al cheltuielilor suportate de asociație în folosul ridicării unor biserici, a susținerii elevilor nevoiași, precum și a activităților culturale din oraș. Este consemnată aici și întrunirea de la înființarea Asociației, în scop religios, filantropic, național și cultural, la 9 Octombrie 1926 sub președinția dlui dr. Ilie Carol Barbul (prefectul județului, tatăl Mariei). Patronajul societății a fost încredințat dnei Clotilda General Averescu, iar președinția de onoare i-a revenit dnei Ileana Hossu Longiniⁱ „vajnicei luptătoare din Ardeal”. Întâiul membru de onoare a Asociației a fost proclamat P. S. Episcopul Iuliu Hossu „pentru bunele îndrumări date și pentru frumoasa donație făcută Asociației”ⁱⁱ.

ⁱ Fiica lui George Pop de Băsești (1835-1919), unul dintre liderii Mișcării Memorandiste și cel care a prezidat Adunarea Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.

ⁱⁱ Maria A. Demian, *Asociația româncelor sătmărene (Istoric și înfăptuiri)*, în „Afirmarea”, anul III, nr. 1-2, ian.-febr., 1938, p. 9.

Emoționant până la lacrimi este textul dedicat poetului Octavian Goga, fostul ei naș de căsătorie, la un an de la trecerea la cele veșnice. Iată câteva rânduri din acest frumos articol:

„Viața lui a fost o luptă continuă pentru binele poporului său. În toate direcțiile a deschis orizonturi largi făurind noi idealuri. În lupta pentru Unire, el a fost ecoul suferințelor noastre și a credinței vii în unitatea sufletului românesc. Iar după ce a contribuit din răputeri la îndeplinirea visurilor milenare s-a străduit să îndepărteze tot ce s-ar fi putut opune la desăvârșirea acelei mari opere, pecetluite cu sângele nostru”ⁱ.

Maria Demian a trecut la cele veșnice în mai 1978 la Arad, la scurtă vreme după ce a decedat și soțul ei.

ⁱ Maria A. Demian, [Octavian Goga] – în „Afirmarea”, an IV, 4, nr. 5, mai, 1939, pag. 70.

Cetatea Cavalerilor – Omagiul Femeii

Smaranda Brăescu (n. 21 mai 1897, sat Hănțești, com. Buciumeni, jud. Galați – m. 2 februarie 1948, Cluj), prima parașutistă cu brevet internațional în România și prima campioană mondială a României la parașutism¹, a onorat orașul Satu Mare prin prezența sa la un important eveniment aviatic.

Din jurnalul acesteia din 1935 și 1939-1940, publicat de strănepoții ei², spicuim cele mai importante evenimente care țin de activitatea sa aviatică: a obținut brevetul internațional de parașutistă în Germania în iulie 1928, în 1931 a obținut recordul mondial feminin la salt cu parașuta (a efectuat un salt de la 6.000 m

- fără mască de oxigen), ca în 1932 să obțină recordul mondial absolut în SUA (cu un salt de la 7.233 m), fiind prima aviatoare străină brevetată ca pilot pe aeroportul Roosevelt Field. A fost decorată cu Crucea de Aur a Ordinului Virtutea Aeronautică. În mai 1936 a făcut la bordul unui avion un raid de 1.100 km, în linie dreaptă, pe deasupra Mării Mediterane, de la Roma la Tripoli, în premieră mondială.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a fost pilot în „Escadrila Albă” de avioane sanitare, pe frontul de Răsărit și apoi pe frontul de Vest, în cadrul escadrilei nr. 13, în Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia. Pentru că salvează viețile a sute de răniți de pe front este decorată în 1943 cu ordinul „Crucea Regina Maria”, clasa III. Se înscrie în Detasamentul VII de voluntari, luptând pentru eliberarea Ardealului.³ Smaranda Brăescu a fost și unul dintre puținii instructori de parașutiști militari.

¹ „Anuarul evenimentelor culturale 2013”, Galați, Editura Axis Libri, an III, nr. 3, 2013, p. 20.

² Ana-Maria Sireteanu, Tudor Sireteanu, *Jurnalul celebrei Smaranda Brăescu*, București, Editura Vremea, 2010.

³ *Eroina fără cruce - Smaranda Brăescu*, în „Formula AS”, București, 2011, Nr. 959.

Datorită faptului că semnează, în semn de protest al falsificării alegerilor din noiembrie 1946, un memoriu prezentat Comisiei Aliate de Control, a fost condamnată în contumacie, la doi ani de închisoare. Capetele de acuzare: nu „a demascat” grupările opozante regimului comunist (Haiducii lui Avram Iancu, Mișcarea pentru Libertate și Sumanele Negre)ⁱ și a semnat, alături de alți intelectuali români, protestul care demasca trucarea alegerilor câștigate de comuniști. A preferat să se ascundă sub o identitate falsă, îmbrăcată în haine de călugăriță greco-catolică. Surorile Maicii Domnului de la Jucu i-au purtat de grijă și în ultimele luni de viață tot ele i-au găsit un loc de veci în Cimitirul Central din Cluj, unde a fost îngropată sub numele de Maria Popescu.

În anul 1930, la Satu Mare s-a organizat un miting aviatic la care avea să participe și Smaranda Brăescu. Din păcate, datorită curenților foarte puternici și a faptului că a sărit cu o parașută cu care nu era obișnuită, suferă un accident la care asistă aproximativ 20.000 de oameni. Este internată la Spitalul din Satu Mare, unde însuși directorul spitalului, dr. Lükő Béla, îi acordă îngrijiri medicale. Rămâne imobilizată la pat o jumătate de an, dar la ieșirea din spital este gata din nou de zbor: „Abia așteaptă să sară din nou!”ⁱⁱ. Și, într-adevăr, în anul în care iese din spital, sare de la 6.000 de metri din avionul pilotat de Alexandra Papana și obține recordul mondial feminin.

Numele său a fost dat până acum, cu ocazia Memorialului „Ordinul Smaranda”, Batalionului de Parașutiști (Bacău), Aeroclubului Oradea, unei străzi din București, unei aeronave Tarom, iar la Muzeul Aviației din București îi este dedicat un mic standⁱⁱⁱ.

ⁱ Ana-Maria Sireteanu, Tudor Sireteanu, *op. cit.*

ⁱⁱ *Eroina fără cruce - Smaranda Brăescu*, în „Formula AS”, București, 2011, Nr. 959.

ⁱⁱⁱ *Ibidem.*

Cetatea Cavalerilor - Omagiul Femeii

Iată un fragment din jurnalul aviatoarei, care oglindește Crezul său: „Viața mea nu înseamnă nimic dacă o țin pentru mine. Viața mea o dăruiesc țării. Dar vreau să i-o dăruiesc frumoasă și încărcată de glorie”¹.

Neînfricată româncă, de a cărei nume se leagă începuturile parașutismului în România, obișnuia să poarte costumul național românesc ca pe un stindard al apartenenței ei la locul în care a văzut lumina zilei și care i-a deschis orizonturi menite să-i confere apoi un renume mondial.

¹ Ana-Maria Sireteanu, Tudor Sireteanu, *op. cit.*

